

Van inwonerparticipatie naar meedoen

Versie 5 juni 2025

Aanleiding

Zuid-Limburg staat voor grote maatschappelijke en gezondheidsuitdagingen. Het regioplan "*Samen voor een gezond en goed leven in Zuid-Limburg*" benadrukt een integrale aanpak waarbij de focus ligt op gezondheid, welzijn, vitaliteit en goed leven. Dat komt ten goede aan het welbevinden, de vitaliteit en ervaren gezondheid van de inwoners en leidt tot een lagere vraag naar zorg en ondersteuning. In het regioplan is nadrukkelijk de ambitie opgenomen om de betrokkenheid van inwoners te versterken. De Bestuurlijke Regiegroep heeft op 22 april 2024 besloten een gemeenschappelijke visie op inwonerparticipatie te formuleren en vast te stellen om deze ambitie uit te voeren.

De inwoner als vertrekpunt

De gemiddelde gezondheid van de inwoners in de regio is veel lager dan die in heel Nederland. Naast harde indicatoren (levensduur, gezonde levensjaren, chronische ziekten, armoede, GGz-problematiek, eenzaamheid, etc.) zien we ook beperkingen in zachtere aspecten zoals zelfredzaamheid en veerkracht. Dit is o.a. te verklaren door ongelijke kansen om gezondheidsbewustzijn en -vaardigheden te ontwikkelen en daarmee bewuste keuzes te maken voor een gezond leven². Zuid-Limburg wil deze trend in de komende jaren ombuigen. Dat vraagt om een beweging te maken waarbij we ons laten leiden door de behoeften van de inwoners en als systeem (denk aan beleid, organisatie, financiering) aansluiten bij datgene wat nodig is. Dat vraagt naast het versterken van zelf- en samenredzaamheid, om te investeren in actieve betrokkenheid en inbreng van inwoners.

Wij geloven in een samenleving waarin inwoners niet alleen meedenken, maar ook meebeslissen en meedoen. Inwonerparticipatie is geen instrument, maar een houding die uitgaat van gelijkwaardigheid, vertrouwen en gedeeld eigenaarschap. Betekenisvolle participatie vraagt om randvoorwaarden zoals tijd, veiligheid, toegankelijkheid, diversiteit in vormen en structurele ondersteuning. We bouwen samen met inwoners aan een gezonde en toekomstbestendige samenleving waarin iedereen de kans krijgt om gezond en goed te leven en zelf regie te houden op hun eigen leven.

Deze visie beschrijft wat we onder inwonerparticipatie verstaan en hoe we die in Zuid-Limburg versterken. Deze visie kent twee sporen:

- **Vanuit het systeem:** beleid, financiering en organisatie worden ingericht op basis van wat inwoners nodig hebben.
- **Vanuit de gemeenschap:** initiatieven van inwoners, netwerken en buurten worden versterkt en verbonden.

Door deze sporen te verbinden, ontstaat een beweging waarin inwoners en professionals samen werken aan gezondheid, welzijn en een betekenisvol leven.

Definities

Inwoner

‘Inwoners’ is een breed begrip en past bij de in het IZA en GALA beoogde transformatie van een focus op ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag.³ We richten ons op alle mensen die in Zuid-Limburg wonen. De grootste verandering willen we bewerkstelligen bij inwoners met beperkte gezondheidsvaardigheden en hoge zorg/ondersteuningsvraag.

Betekenisvolle inwonerparticipatie

Onder betekenisvolle inwonerparticipatie verstaan we zowel betrekken van en de betrokkenheid van inwoners bij beleid, als een actieve bijdrage van inwoners aan het verbeteren van de eigen en algehele gezondheid⁴. Van belang is de samenhang tussen deze twee sporen. Beleid kent een veel hoger draagvlak en rendement als ze aansluiten bij de behoeften en leefwereld van inwoners dan wanneer het alleen vanuit het aanbod van zorg en ondersteuning worden ingericht. Vanuit dat draagvlak en het daaraan gekoppelde vertrouwen zullen inwoners zich ook eerder partner voelen in het actief beïnvloeden van hun leefomgeving en gezondheid, en daarin willen investeren en aan willen bijdragen. Een sterke Sociale basis⁵ (netwerken, relaties, laagdrempelige voorzieningen, informele zorg, enz) draagt dan ook bij aan versterken van de eigen regie waardoor inwoners aan hun eigen welzijn en gezondheid en die van hun omgeving werken.

Medezeggenschap, initiatief vanuit het systeem

De organisaties betrekken inwoners vanaf de tekentafel bij beleids- en transformatieplannen of projecten. Dat vraagt om een georganiseerd proces:

- Het ‘8-Stappenplan voor betekenisvolle participatie⁶’ vormt daarvoor een vaste leidraad. Vanuit de programmastructuur wordt in elk geval met een themaleider inwonersparticipatie ondersteuning geboden bij de toepassing van dit model. Deze 8 stappen worden gebruikt als het beoordelingskader voor transformatieplannen op dit onderdeel.
- Daarnaast maken we gebruik van de aanpak uit het Transformatieplan Pluswijken⁷. Vast onderdeel is het opstellen van een wijkbeeld. Dat gebeurt samen met de wijkbewoners. Het wijkbeeld vormt de basis voor de totstandkoming en uitvoering van een wijkplan. Het wijkteam speelt een cruciale rol in de verbinding tussen professionals en inwoners. Daarnaast wordt er actief ingezet op inwonerparticipatie mede om daarin met en van elkaar te leren in de pilotwijken. Naarmate er meer Pluswijken ontstaan, kunnen de lokale netwerken met inwoners samen een regionale structuur gaan vormen. Die kan een krachtige rol spelen in participatie, maar biedt ook de mogelijkheid dat inwoners elkaar inspireren en ondersteunen.
- De Burgeragenda⁸ die vanuit de Praat-Mee-tafels Zorg van de Toekomst (n.a.v. herinrichten ziekenhuiszorg Mijnstreken) is opgesteld, biedt inzicht in de wensen, behoeften en voorkeuren van inwoners.
- We sluiten daarnaast aan bij de landelijke ontwikkeling van de participatiehub⁹, die tot doel heeft om degenen om wie het gaat, via diverse vormen van participatie

te vertegenwoordigen bij regionale vraagstukken op het gebied van gezondheid, zorg en ondersteuning.

Actieve bijdrage inwoners vanuit initiatieven en gemeenschappen

Veel inwoners dragen al bij aan hun eigen gezondheid en die van anderen. Voor een deel van de populatie is dat veel minder het geval. Dat de toegankelijkheid van zorg en ondersteuning onder druk staat, verandert op zichzelf niets aan het gedrag van deze laatste groep. We gaan daarom investeren in gezondheidsbewustzijn en -vaardigheden, informele zorg¹⁰ en preventie. We zetten actief in op de samenwerking met alle inwoners, inclusief de groepen die minder vanzelfsprekend meedoen, zoals bijvoorbeeld jongeren, mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden en mensen in kwetsbare posities.

Daarbij maken we gebruik van een aantal verworvenheden en lopende ontwikkelingen:

- Trendbreuk Zuid-Limburg biedt handvaten om een nieuwe generatie inwoners gelijke kansen op een gezond leven te bieden;
- De Pluswijken zijn al genoemd;
- Dat geldt ook voor de Burgeragenda;
- Het gedachtegoed Positieve Gezondheid is bij uitstek geschikt om het goede gesprek met inwoners in een kwetsbare positie te voeren en hen ertoe te brengen eerste stappen te zetten naar meer zelfregie. De Beweging Limburg Positief Gezond kan als vindplaats voor kennis, toepassingen en ondersteuning fungeren¹¹; Tevens is er een toolkit PG op de tekentafel die het gehele proces ondersteunt om met inwoners en andere stakeholders (gemeenten, woningcorporaties, gebiedsontwikkelaars, welzijn en zorg) te komen tot een gedragen woonvisie. Inwoners worden uitgenodigd om hun wensen die positieve gezondheid bevorderen, in de wijk aan te geven welke worden meegenomen in het ontwikkelen van de wijk- en woonvisie.
- Er is een gemeenschappelijke visie op Preventie in ontwikkeling¹². Het transformatieplan Mentale Gezondheid¹³ zoomt specifiek in op preventie rond de mentale gezondheid; Binnen het Deltaplan voor ouderen wordt samen met de inwoners gewerkt aan gezonde en veerkrachtige gemeenschappen en is er ook veel ruimte voor bottom-up initiatieven.
- De bevindingen en instrumenten uit het project Versterken Informele zorg¹⁴ bieden handvaten voor het versterken van vrijwilligerswerk, zelfregie en mantelzorg. In een aantal transformatieplannen¹⁵ worden interventies op informele zorg benoemd;
- De Verkenning doorontwikkeling Zelfregie Zuid-Limburg¹⁶ biedt perspectief op versterking van de inzet van lotgenotencontact;
- Via de Sociale Wifi zijn er plannen om de sociale basis op wijk- en gemeenteniveau te versterken en met name bewonersinitiatieven te stimuleren. De provincie Limburg heeft daarnaast een provinciale sociale basis ingericht t.b.v. een sterkere sociale cohesie¹⁷.

Regionale werkagenda

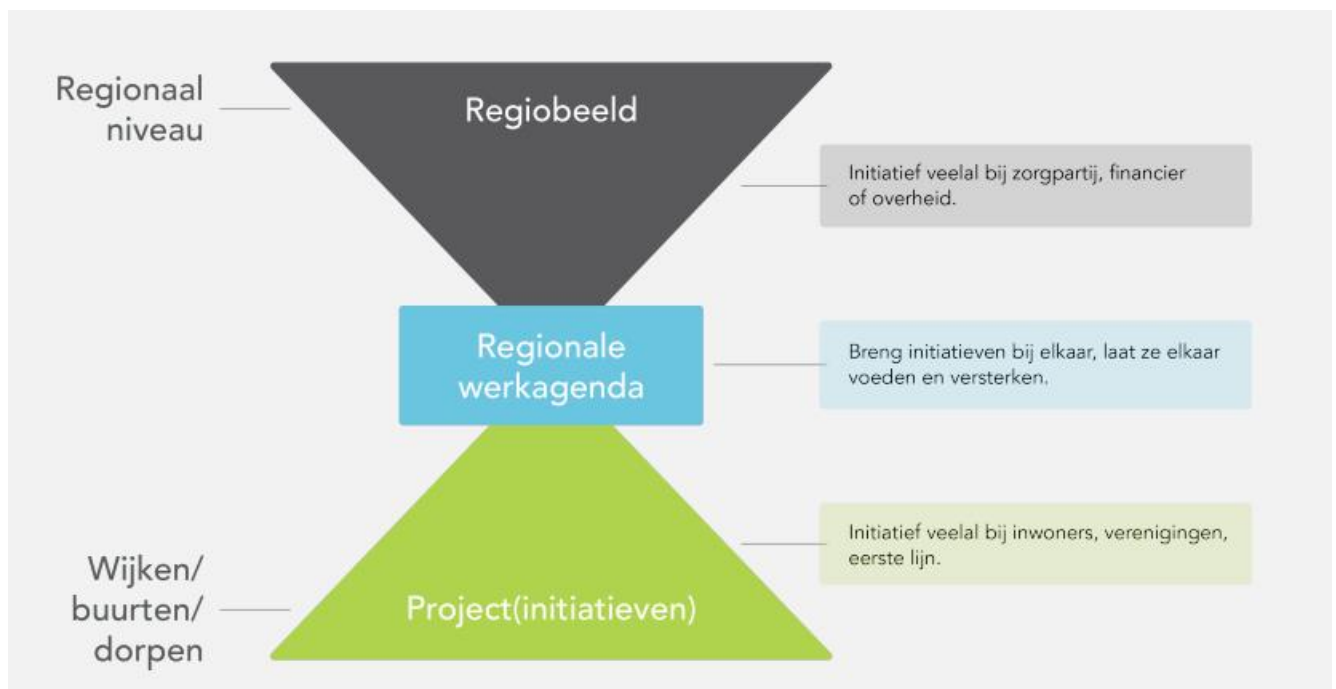
Om deze beweging te bestendigen, is samenwerking op regionaal niveau noodzakelijk. Door de vraagstukken collectief op te pakken, normaliseren we ze i.p.v. ze als individueel probleem te positioneren. Samenwerken met inwoners vanuit

gelijkwaardigheid is een voorwaarde voor eigenaarschap, zeggenschap en eigen regie.¹⁸ Gelijkwaardige samenwerking is echter geen vanzelfsprekendheid. Het vraagt aandacht, bewustzijn en organisatiekracht. Door gezamenlijk te werken aan concrete vraagstukken, groeit het vertrouwen en ontstaat eigenaarschap – bij zowel inwoners als professionals.

De uitwerking van deze visie wordt daarom onderdeel van de werkagenda (zie figuur) die inhoud geeft aan het Regioplan Zuid-Limburg.

Daarbij zal bijzondere aandacht uitgaan naar uitvoeringsaspecten die binnen projecten/transformatieplannen worden uitgevoerd en activiteiten die vanuit de programmastructuur vorm en inhoud krijgen.

Via deze aanpak worden ook relevante aspecten als leren transformeren, monitoring en communicatie voor inwonersparticipatie geborgd.

Bijlage DROOM

We leven in 2030, Sjef (70) krijgt hulp van Kees (35) om naar het ziekenhuis te gaan wanneer hij dat nodig heeft, zonder dat hij zelf een auto heeft. Marieke, een alleenstaande moeder, krijgt steun van Kees en zijn vrouw Janou, die haar kinderen Noah en Emma opvangen, zodat Marieke meer kan werken en een gezond leven voor haar gezin kan waarborgen. Tijdens buurtbijeenkomsten komen inwoners zoals Marieke en Sjef samen om te bespreken hoe ze elkaar kunnen ondersteunen, zoals het regelen van tandartsbezoeken voor kinderen via appgroepen en vrijwilligers zoals Karin, die vervoer aanbiedt voor meerdere kinderen.

In mijn droom zie ik een wijk, kern of dorp waar iedereen betrokken is en waarin zorg en welzijn verweven zijn met het dagelijks leven. Iedereen, van jong tot oud, doet mee en heeft een stem in hoe de wijk wordt vormgegeven. Er heerst een sterke samenhang en het is vanzelfsprekend dat burens elkaar helpen. De achterdeuren staan open, en er wordt niet alleen over zorg gesproken, maar over het welzijn van de gehele gemeenschap.

In deze wijk is zorg niet iets dat alleen door professionals wordt verleend, maar iets waar iedereen aan bijdraagt. Er zijn buurthuizen en zorgpunten waar mensen niet alleen terecht kunnen voor medische hulp, maar ook voor steun, advies en sociaal contact. Vrijwilligers, familieleden en zorgprofessionals werken samen in een flexibel netwerk, waarin de behoeften van het individu centraal staan en we uitgaan van behoeften, maar ook mogelijkheden om bij te dragen aan de gemeenschap. Mensen met een behoefte, of het nu ouderen zijn, mensen met beperkingen, of anderen in kwetsbare situaties, staan niet meer aan de zijlijn, maar zijn actief betrokken bij hun buurt.

Wat bijzonder is, is dat de bewoners echt de touwtjes in handen hebben.

Er worden buurtbijeenkomsten georganiseerd waarin mensen samenkomen om te bespreken wat er nodig is. Tijdens deze bijeenkomsten wordt naar iedereen geluisterd: inwoners, mensen met een vraag, mantelzorgers en professionals. Samen worden problemen aangepakt en oplossingen ontwikkeld. Het resultaat? De zorg en ondersteuning is persoonlijk en afgestemd op de unieke situatie van de wijk en haar inwoners.

In deze droom is het zorg- en ondersteuningssysteem preventief en proactief. In plaats van te wachten tot problemen zich opstapelen, werken inwoners samen aan hun eigen welzijn. Er zijn initiatieven zoals wandelgroepen, buurttuinen en sportevenementen die toegankelijk zijn voor iedereen. De termen als "zorg" en "welzijn" worden niet eens meer gebruikt, omdat het één wereld is geworden. De zorg is geen apart domein meer, maar geïntegreerd in het dagelijks leven van de wijk. De inwoners zorgen voor elkaar, en de mensen die zich in kwetsbare situatie bevinden worden gezien en gehoord.

Beroepskrachten hebben een ondersteunende rol: ze sluiten aan waar nodig, maar altijd op uitnodiging van de inwoners. Inwoners beslissen samen over de zorgbudgetten en welke initiatieven er worden ontplooid. Er is daarbij ook ruimte om fouten te maken.

Via een digitaal platform kunnen ideeën gedeeld worden en kunnen bewoners samen kiezen welke projecten ze willen ondersteunen. Dit zorgt voor een gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid. Er is nauwelijks bureaucratie, en de rollen van inwoner en beroepskracht vloeien in elkaar over; je moet goed kijken om het verschil te zien.

De wijk straalt vertrouwen en gelijkwaardigheid uit. Problemen worden samen aangepakt, en mensen voelen zich gehoord en serieus genomen. Er is geen sprake meer van een top-down systeem; de inwoners zijn de drijvende kracht achter alle initiatieven. Door deze samenwerking is het prettig leven in de buurt, en zorgt de gemeenschap voor zichzelf én elkaar. Iedereen heeft talenten die gezien worden, en er is altijd ruimte voor nieuwe ideeën en initiatieven. Samen maken we het verschil!